

О. Д. Скапоущенко, кандидат юридичних наук, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та національної безпеки
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0009-0006-4328-6637

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЕЛЕКТРОННОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ І МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Аналіз міжнародного досвіду є обов'язковою умовою будь-якого наукового дослідження. Запровадження та розвиток електронного адміністрування не є винятком. Тож метою статті є вивчення міжнародного досвіду електронного адміністрування податків і можливості його використання в Україні. Обґрунтовано, що міжнародний досвід у сфері електронного адміністрування податків є необхідним аспектом дослідження цієї категорії, оскільки він надає можливість побачити результати її запровадження, а також запозичити найефективніші прийоми та методи державного управління в цій сфері. Встановлено, що електронне адміністрування активно розвивається не тільки на території Естонії, Великої Британії та Сполучених Штатів Америки, а й у низці інших зарубіжних країн. Аналіз міжнародного досвіду у сфері електронного адміністрування податків засвідчив, що чимало країн світу нині практикують цифровий формат оподаткування, що досить ефективно функціонує, а також постійно розвивається. На підставі аналізу зарубіжного досвіду констатовано, що з метою вдосконалення інституту електронного адміністрування податків в Україні необхідно: по-перше, до процесу виготовлення програмного забезпечення для системи електронного адміністрування податків залучати приватні організації. По-друге, у процесі безпосереднього запровадження та побудови системи електронного адміністрування податків доцільно використовувати підхід, відповідно до якого увагу акцентовано на питаннях запровадження технологій у діяльності органів влади та державну підтримку інформаційної інфраструктури загалом. По-третє, система електронного адміністрування податків має бути дієвою, водночас, максимально простою для платників податків. Використання міжнародного досвіду дасть змогу сформуванню простої й ефективної системи електронного адміністрування податків в Україні, що, безперечно, позитивно позначиться на фінансовій галузі держави.

Ключові слова: міжнародний досвід, електронне адміністрування, податки, можливості використання, Україна.

O. D. Skapouschenko. International experience of electronic tax administration and possibilities of its use in Ukraine

Analysis of international experience is a prerequisite for any scientific research. The introduction and development of electronic administration is no exception. Therefore, the purpose of this article is to study international experience in electronic tax administration and the possibility of its use in Ukraine. It is argued that international experience in the field of electronic tax administration is a necessary aspect of research in this category, as it provides an opportunity to see the results of its implementation and to borrow the most effective techniques and methods of public administration in this area. It has been established that electronic administration is actively developing not only in Estonia, Great Britain and the United States of America, but also in a number of other foreign countries. An analysis of international experience in the field of electronic tax administration has shown that many countries around the world are currently practicing a digital format of taxation, which functions quite effectively and is constantly evolving. Based on the analysis of foreign experience, it has been established that in order to improve the institution of electronic tax administration in Ukraine, it is necessary: first, to involve private organizations in the process of developing software for the electronic tax administration system. Secondly, in the process of direct implementation and development of the electronic tax administration system, it is advisable to use an approach that focuses on the introduction of technologies in the activities of public authorities and state support for the information infrastructure in general. Thirdly, the electronic tax administration system should be effective and, at the same time, as simple as possible for taxpayers. The use of international experience will make it possible to form a simple and effective electronic tax administration system in Ukraine, which will undoubtedly have a positive impact on the state's financial sector.

Key words: international experience, electronic administration, taxes, opportunities for use, Ukraine.

Постановка проблеми. Аналіз будь-якого інноваційного правового явища, механізму, інституту, галузі тощо передбачає визначення всіх його особливостей: специфіки, суб'єктного складу, предмета, а також порівняння з аналогічною категорією в іншій правовій системі. Для того щоб сформуванню очікуваний результат запровадження та перспективи розвитку категорії, необхідно визначити особливості її становлення в іноземних країнах, тобто розглянути міжнародний досвід. Електронне адміністрування податків є досить молодого категорією в податковій і правовій системах України. Водночас велика кількість процесів,

© О. Д. Скапоущенко, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

які тільки починають свій розвиток у нашій державі, уже давно функціонують та еволюціонують у більшості розвинутих країн Заходу та Сходу. У зв'язку із цим, доцільно дослідити міжнародний досвід електронного адміністрування податків і можливості його використання на території України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Засади правового регулювання адміністрування податків в Україні досліджували С. С. Васильчук, А. В. Головач, В. В. Дубічинський, О. О. Князев, В. І. Міщенко, С. В. Мочерний, В. Д. Пономаренко, О. С. Усенко, А. М. Чорна та ін. Втім, у роботах вказаних науковців питанню зарубіжного досвіду з цього питання приділено мало уваги.

Тож **метою статті** є вивчення міжнародного досвіду електронного адміністрування податків і можливості його використання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Аналіз міжнародного досвіду є обов'язковою умовою будь-якого наукового дослідження. Запровадження та розвиток електронного адміністрування не є винятком. У цьому контексті передусім слід акцентувати увагу на особливостях використання інформаційних технологій у процесі оподаткування в Сполучених Штатах Америки. Податкова система в цій країні наділена як національними, так і загальноєвропейськими особливостями, що пов'язано із тривалою політичною й територіальною залежністю цієї держави від Великої Британії. Із цього приводу Н. М. Ткаченко зазначає, що податкова система Сполучених Штатів передбачає три рівні, які відповідають рівням державної влади: вищий (федеральний рівень) – встановлення та збір федеральних податків, адміністрування яких регулюють федеральні закони, надходження від цих податків зараховують до федерального бюджету; середній (рівень штатів) – встановлення та збір місцевих податків, адміністрування яких регулюють закони штатів, надходження зараховують до бюджетів штатів; нижчий (рівень територіального управління – муніципалітети, округи тощо) – збір податків, що запроваджують органи місцевого самоврядування, надходження зараховують до місцевих бюджетів [1].

Контролюючим органом у сфері оподаткування США є Служба внутрішніх доходів, яка організаційно належить до Міністерства фінансів. Особливість цієї фіскальної служби полягає і її подвійній сутності, що впливає із виконання різнорідних функцій – управління державними фінансами та правоохоронної [2, с. 7]. Згідно з положеннями нормативно-правових актів, на яких ґрунтується діяльність цього відомства, головна мета служби полягає в забезпеченні американських платників податків послугами вищої якості через допомогу в роз'ясненні та виконанні податкових зобов'язань, а також застосування податкових законів належно і справедливо стосовно всіх. Таким чином, діяльність Служби внутрішніх доходів спрямована, насамперед, на взаємодію з платниками податків, партнерські відносини з ними [3, с. 354].

Досвід Сполучених Штатів Америки у сфері електронного адміністрування податків є одним із найдавніших у світі. Запровадження інформаційних технологій у процесі оподаткування було пов'язано з розвитком електронного урядування в Сполучених Штатах. У контексті програм електронного урядування в 1980-х роках було здійснено спробу автоматизувати процес надання податкової звітності, а також інших податкових послуг. Запровадження електронної звітності стало реальним досягненням у цій сфері, про що свідчить підвищення ефективності й обсягів обліку платників податків. Розроблення програмного забезпечення здійснювали державні структури спільно з приватними [4, с. 22].

Водночас було також виявлено значну кількість проблемних аспектів електронної звітності. По-перше, електронне адміністрування податків не набуло однакового розвитку в усій країні, що було пов'язано з відсутністю можливості в населення окремих регіонів користуватися послугами у сфері оподаткування онлайн. По-друге, система електронного адміністрування податків мала досить складний вигляд, порівняно з іншими програмами електронного урядування, наприклад, онлайн-банкінгу, що спричиняло ситуації, за яких платники не розуміли, як нею користуватися.

В умовах сьогодення податкову звітність може бути подано в США каналами зв'язку декількома способами, а саме:

- 1) підготувати та надіслати через аудиторську фірму-посередника;
- 2) заповнити звіти самостійно за допомогою купленого програмного забезпечення й відправити звіт через оператора;
- 3) заповнити звіт у режимі онлайн на сайтах спецоператорів, перелік яких можна знайти на порталі Служби національних доходів [5, с. 191].

Запровадження електронного формату адміністрування податків дало змогу уникнути черг, а також сприяло економії часу та грошей, що витрачають на доставляння звітності до податкових органів. Крім того, програмне забезпечення звітності автоматично виконує чимало спеціальних розрахунків і самостійно виявляє помилки, а система електронних ключів захищає електронну звітність від стороннього втручання [5, с. 191].

Наступною країною, досвід якої у сфері електронного адміністрування податків ми вважаємо за доцільне розглянути, є Велика Британія. Дослідники І. О. Цимбалюк, О. В. Цуз і О. В. Кузнецов у своїх працях зауважують, що Велика Британія є батьківщиною науки про оподаткування.

Основоположником податкової теорії, на якій ґрунтується сучасна британська податкова система, є шотландський економіст Адам Сміт. Він розвивав концепцію «вільної торгівлі» та послідовно обстоював думку про те, що втручання держави в економічні процеси має бути мінімальним. Також А. Сміт критикував

непрямі податки, оскільки вони спричиняють зростання рівня заробітної плати, а отже, збільшення витрат виробництва та зменшення прибутку. Натомість найпридатнішим об'єктом для оподаткування він вважав ренту як найнепродуктивнішу витрату, що не перетворюється на вартість, яка самозростає [6, с. 103].

На сучасному етапі розвитку структура податкової системи Великої Британії, на думку О. Т. Прокопчука, охоплює п'ять ключових груп податків: прямих податків на доходи; непрямих; місцевих; на ділову активність; інших податків [7, с. 62–63].

Основним органом у галузі адміністрування податків із доходів, прибутку, капіталів, здійснення збору та систематизації обліку митних платежів, податків, пов'язаних з імпортом товарів, а також контролю імпортих й експортних потоків товарів тощо, є Королівська податкова та митна служба Великої Британії. Цей орган має чотири структурні підрозділи, а саме: підрозділ з оподаткування фізичних осіб, підрозділ податкового обліку, підрозділ корпоративного оподаткування та підрозділ забезпечення сплати податків [7, с. 62–63].

Тривалим є досвід цієї держави у сфері електронного адміністрування податків. Зокрема, кожний платник податку має особисту електронну сторінку в системі оподаткування (tax account). У ній консолідовано всю інформацію щодо конкретного платника податку. Крім того, за допомогою електронного акаунта можна: перевіряти та змінювати свою адресу в системі обліку платників податків; переглянути, який податковий код використовують для обчислення податку платника; перевірити стан нарахування пенсії; керувати податковими кредитами, виплатами на дитину тощо; отримувати електронні листи від податкових органів [8].

Досить ґрунтовним є підхід до організації захисту інформації в межах електронного адміністрування податків. Зокрема, інформаційну безпеку під час роботи з особистим електронним акаунтом платника забезпечують одразу декілька чинників: користуватися всіма сервісами онлайн можуть виключно ті платники, які зареєструвалися в системі та пройшли авторизацію за допомогою введення особистого паролю та ID; для захисту інформації застосовують якісне програмне забезпечення; у процесі роботи з електронним акаунтом безпеку інформації платників забезпечує спеціальна шифрувальна технологія, що має назву Secure Sockets Layer [9]. Для зручності користування послугами у сфері електронного адміністрування податків у Великій Британії було розроблено та впроваджено спеціальні мобільні додатки, за допомогою яких кожен платник податків має можливість: переглянути свій електронний податковий акаунт і визначити, які податки потребують сплати; переглянути свої доходи; перевірити номер персонального страхування; переглянути графік виплат податкових пільг; скористатися спеціальним податковим калькулятором; взяти участь у процесі листування з податковими органами тощо [10].

У Великій Британії електронне адміністрування податків розвивається досить швидко, адже інформаційні технології запроваджують майже в усіх сферах податкової системи. Це пов'язано, насамперед, зі зручністю перенесення частини процесу оподаткування у формат онлайн, адже за таких обставин суттєво підвищується його ефективність і дієвість. Крім того, вагомим чинником бурхливого розвитку електронного адміністрування є активізація електронної комерції в межах фінансової системи країни. Остання передбачає широкий набір інтерактивних методів ведення діяльності з надання споживачам товарів і послуг. Також електронною комерцією вважають будь-які форми ділових операцій, де сторони взаємодіють через електронні технології, а не в процесі фізичного обміну чи контакту [11]. Перенесення значної частини бізнесу в Інтернет зумовлює необхідність формування відповідної моделі діяльності державних органів, унаслідок чого зростає актуальність електронного адміністрування податків.

Важливо в межах цього дисертаційного дослідження висвітлити досвід Естонії щодо побудови системи електронного адміністрування податків. Нині ця держава посідає провідні позиції в Європі за рівнем упровадження інформаційних технологій в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Естонію справедливо можна вважати цифровим лідером [12].

Досягнення такого успіху стало можливим завдяки усвідомленню урядом країни перспективності суцільної інформатизації країни. У зв'язку із цим в Естонії було започатковано ефективну модель електронного урядування. Єдиний електронний портал надає можливість користуватися різними послугами державних органів. Так, лише за допомогою спеціальної ID-картки, яку зобов'язані одержати всі громадяни, можливо швидко зареєструвати в онлайн-режимі юридичну особу. Крім того, ID-карти дозволили Естонії вперше у світі 2005 року провести в онлайн-режимі електронне голосування громадян на виборах, а зараз за їх допомогою відбувається швидке й ефективне спілкування громадян з державою та місцевими самоуправліннями [13, с. 160]. Складовою його є ресурс податково-митного департаменту, який належить до Міністерства фінансів. Департамент є державним відомством, що наділене управлінською функцією. Він здійснює державний нагляд, а також використовує державний примус на підставах, передбачених чинним законодавством Естонії. У сфері оподаткування зазначений орган відіграє ключову роль.

Спеціальний реєстр електронних запитів веб-ресурсу цього податкового органу надає можливість платникам податків в Естонії користуватися низкою електронних послуг, до яких належать: перевірка відсутності боргів за податками; перевірка номера платника податків в Естонії; перевірка дійсності номера платника податку на додану вартість в іншій країні Європейського Союзу; розрахункові рахунки; DDS – перевірка дійсності номера EORI (EORI – система реєстрації та ідентифікації підприємств Європейського

Союзу); ЕТТ – Естонські митні тарифи; SEED – пошук акцизного номера; запит за податковими марками; пошук особистого/реєстраційного коду нерезидента; список некомерційних об'єднань, фондів і релігійних об'єднань, які мають пільги з прибуткового податку. Окремо слід акцентувати увагу на режимі перевірки номера за податком у базі даних Європейської комісії, який підтверджує дійсність номера платника податку на додану вартість, виданого державою – членом ЄС [14, с. 5–6].

Електронне адміністрування активно розвивається не тільки на території Естонії, Великої Британії та Сполучених Штатів Америки, а й у низці інших зарубіжних країн. Наприклад, в Австралії поштовхом до створення електронної системи адміністрування податків стало загальне «оцифрування» діяльності уряду держави. Було запроваджено спеціальні електронні рахунки для платників податків, а також організовано зручні умови подання податкової звітності за допомогою мережі Інтернет. В Австралії на належному рівні забезпечують організацію безпеки під час використання платниками податків спеціальних електронних сервісів. Нині запроваджено спеціальну дворівневу структуру підтвердження особи суб'єкта оподаткування під час входу останнього до акаунта в системі електронного адміністрування. Надалі заплановано запровадити ще один рівень, який буде передбачати ідентифікування голосу платника податку [15, с. 16–17].

Важливим у сфері розбудови системи електронного адміністрування податків є досвід Бразилії. Ця держава буде податкову систему за принципом повної автоматизації всіх процесів. Зокрема, ключовими об'єктами впровадження інноваційних технологій стали: податковий контроль, облік платників податків та податкову звітність. Запровадження електронного адміністрування податків позитивно позначилося на податковій системі. Так, за даними 2015 року, 97 % податкових перевірок було здійснено в електронному вигляді. У більшості випадків виявлено певні порушення податкового законодавства [16, с. 18–20].

Досить ефективним і позитивним для перейняття є досвід електронного оподаткування деяких країн СНД, наприклад Казахстану. Останніми роками інноваційна інфраструктура Казахстану зазнала істотних трансформацій, що пов'язано з підтримкою науково-технічного сектору з боку держави. Ключовим напрямом програми розвитку інформаційної інфраструктури стало створення технопарків і науково-технологічних зон у містах з розвинутою мережею науково-технічних та промислових організацій, а також підприємств з високим науково-технологічним потенціалом. Формування технопарків як визначальних об'єктів інноваційної інфраструктури ґрунтувалося на європейському досвіді, якому притаманні такі особливості: можливість розміщувати на своїй території малі та середні інноваційні фірми, розвиваючи тим самим інноваційний бізнес у складі бізнес-інкубаторів технопарку; надання всім учасникам технопарку привілейованих умов функціонування. Крім того, науково-технологічна діяльність, яка має інноваційну спрямованість, передбачає спеціальний режим оподаткування, що полягає в наданні підприємствам численних податкових пільг [17, с. 109].

Ці аспекти надали можливість реалізувати значний масив реформ. Зокрема, було розроблено програму «“Електронний уряд” Республіки Казахстан», у якій передбачено в період з 2008-го до 2009 року створення та розвиток електронних послуг (подання заяв, отримання довідок, повідомлень, дозволів), зокрема й послуг податкового комітету Міністерства фінансів Республіки Казахстан. Із цією метою в межах першого етапу модернізації податковий комітет за допомогою Світового банку розробив Інтегровану податкову інформаційну систему, яка вперше у країні надала інтерактивний сервіс не тільки працівникам податкових служб, а й платникам податків. Вона є найбільшим і найуспішнішим серед упроваджених проєктів інформатизації державних органів. Ця система органічно вписалася в державну систему електронного урядування. Одним з основних компонентів системи є веб-сайт податкового комітету Міністерства фінансів Республіки Казахстан. Це доступний платникам податків Інтернет-ресурс, завдяки якому податкова служба надає інформаційні та персоналізовані транзакційні послуги. Найважливішими з них є: попередній розрахунок сум податкових виплат – так званий податковий калькулятор, прийом податкової звітності в електронному вигляді [18, с. 56–57].

Передбачено також низку інших електронних послуг, якими платник податків може скористатися на вебсайті податкового комітету. Зокрема, у тематичному підрозділі «Податкова звітність і реєстраційний облік» запропоновано: здійснення безпаперового митного декларування товарів, що переміщують через митний кордон; розширений пошук платника податків; призупинення (продовження, поновлення) подання податкової звітності платника податків (податкового агента); надання виписки з особового рахунку про стан розрахунків із бюджетом щодо виконання податкових зобов'язань для юридичних осіб; реєстраційний облік індивідуального підприємця, приватного нотаріуса, приватного судового виконавця, адвоката; отримання виписки з особового рахунку про стан розрахунків платника податків із бюджетом щодо виконання податкових зобов'язань (для фізичних осіб); продовження терміну подання податкової звітності; отримання патенту індивідуального підприємця тощо [19, с. 71–72].

У підрозділі «Оплата і повернення податків» також розміщено онлайн-послуги щодо: надання персонального доступу до реєстраційних даних платника податків для перегляду (для фізичних осіб); розширений пошук платника податків; надання виписки з особового рахунку про стан розрахунків із бюджетом щодо виконання податкових зобов'язань для юридичних осіб; надання персонального доступу до реєстраційних даних платника податків – юридичної особи для перегляду та зміни [20].

Висновки. Таким чином, аналіз міжнародного досвіду у сфері електронного адміністрування податків засвідчив, що чимало країн світу нині практикують цифровий формат оподаткування, що досить ефективно функціонує, а також постійно розвивається. Крім того, окремі напрацювання цих країн щодо електронного адміністрування податків доцільно запозичувати та використовувати в Україні.

Зокрема, з метою вдосконалення електронного адміністрування податків у нашій державі необхідно:

– до процесу виготовлення програмного забезпечення для системи електронного адміністрування податків залучати приватні організації. Для України цей досвід є вкрай корисним, адже така модель роботи дає змогу залучити досвідчених фахівців, які зможуть створити якісне та, передусім, функціональне програмне забезпечення. Це дасть змогу суттєво підвищити ефективність електронного адміністрування податків загалом;

– у процесі безпосереднього запровадження та розбудови системи електронного адміністрування податків доцільно використовувати підхід, згідно з яким здійснюють не окремо запровадження технологій у діяльності органів влади, а державну підтримку інформаційної інфраструктури. Такий підхід полягає в стимулюванні приватного сектору щодо провадження діяльності зі створення нових технологій і залучення їх у життєдіяльність суспільства;

– система електронного адміністрування податків має бути дієвою, водночас, максимально простою для платників податків. У цьому аспекті доцільно навести досвід Великої Британії. У цій країні будь-який суб'єкт оподаткування має доступ до свого електронного акаунта в системі електронного адміністрування податків з мобільного телефону завдяки спеціальному програмному забезпеченню. Крім того, функціонал і спектр електронних послуг такого акаунта є досить широкими.

Використання міжнародного досвіду дасть змогу сформулювати просту й ефективну систему електронного адміністрування податків в Україні, що, безперечно, позитивно позначиться на фінансовій галузі держави.

Список використаних джерел:

1. Андрищенко І. С., Гринь Ю. В. Міжнародний досвід організації податкового адміністрування. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/41.pdf
2. Шальнов А. У налогового инспектора права полицейского: (США). *Известия*, 1993. 17 апр.
3. Савчук В. А. Світовий досвід адміністрування податків. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2 (46). С. 353–358.
4. Sonja E. Pippin and Mehmet S. Tosun. Electronic Tax Filing in the United States: An Analysis of Possible Success factors. *Electronic Journal of e-Government*. 2014. Vol. 12. Issue 1. P. 22–38.
5. Деменко О. Є. Зарубіжний досвід адміністрування податків та можливості його використання в Україні. *Наше право*. 2013. № 7. С. 189–195.
6. Кузнецов О. В. Особливості сучасної британської податкової системи. *Фінанси України*. 2010. № 4. С. 102–113.
7. Прокопчук О. Т. Особливості податкової системи Великобританії. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2016. Вип. 89. Ч. 2. С. 61–73.
8. Your personal tax account: promotional material. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/your-personal-tax-account/your-personal-tax-account>
9. Шатерніков М. І. Теоретичні підходи до визначення поняття «правові засади діяльності і господарських судів». *Європейські перспективи*. 2015. № 6. С. 108–112.
10. The free HMRC app: promotional material. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/the-official-hmrc-app/the-free-hmrc-app>
11. Introduction to taxation of e-commerce. URL: <https://www.out-law.com/page-7512>
12. E-Estonia, або Цифровий лідер Європи, 29.09.2017. Deutsche Welle. 2019.29.09. URL: <http://www.dw.com/uk/e-estonia-або-цифровий-лідер-європи/a-40747478>
13. Трофименко О. Г. Аналіз світового досвіду впровадження системи електронної податкової звітності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 8. С. 159–160.
14. Матвейчук Л. О. Досвід електронного оподаткування в Естонії та можливості його адаптації в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. № 1 (47). С. 5–6.
15. Digitalisation of tax: international perspectives. ICAEW. 2016. 28 p. DOI: URL: <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/digital-tax.ashx>.
16. Новицький А. М. Правове регулювання інституціоналізації інформаційного суспільства в Україні : монографія. Ірпінь : НУДПС України, 2011. 444 с.
17. Урбан М. Розвиток інноваційної інфраструктури у Казахстані: проблеми та перспективи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Економіка. 2011. № 121–122. С. 108–110.
18. Мельник П. В. Електронне оподаткування: сутність та перспективи застосування : монографія. Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2010. 332 с.

19. Матвейчук Л. Електронне державне управління оподаткування: досвід Республіки Казахстан. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 42. С. 68–77.

20. Про затвердження Порядку обробки персональних даних у базі персональних даних – державному реєстрі фізичних осіб платників податків : наказ Міністерства фінансів України від 24 лют. 2015 р. № 210. *Офіційний вісник України*. 2015. № 24. Ст. 695.

Дата першого надходження статті до видання: 22.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 23.03.2026